

د اتمانخېلو جغرافيه.

جغرافيه د ځايونو مطالعه او د خلکو او دوي چاپيريال ترمنځه اړيکې دي. جغرافيه هغه ساينس دي چې د مځکې د سطحې تشرېح سره معامله کوي. دغه شان د وخت د لوی قام پښتون هوم خپله جغرافيه ده او دغه جغرافيه کښې دننه قبيلوې جغرافيه دي. اتمانخېل چې کراني قبائل دي چې خپله لويه خاوره جغرافيه لري. اتمانخېل قبائل د پښتنو په لوی کور افغانستان کښې هوم استوگن دي سره سره کښې په د پاكستان د پښتونخوا نه واخله تر بلوچستانه ميشته دي. په پښتونخوا کښې په ډيرو سيمو استوگن دي. په پښتونخواه کښې ديو ځانله علاقه ده او دغه علاقه د انگرېز په وخت کښې يو ازاد مځکه پاتې شوې چې انگرېز ورته "انډي بنډينټ اتمانخېل کنټري" ليکلې د ديو علاقه زياتره نيز سيمه؛ بچو - رډ - رال - رابندر - سيندونو په منځ کښې واقع ده، د مشرق خواته د رانېزي او سمه رانېزي تر پولې پورې د سوات د سيند او د پيښور د ضلعي په منځ کښې غزیدلې ده، په دې سيمه کښې اتمانخېل قبائل ميشته دي.

لنډه دا چې اتمانخېل د نن وخت په د مومند په تحصيرونه ميشته دي چې يو ته امبار اتمانخېل وايي او بل ته لمن اتمانخېل يا پړانگ غار وايي دغه تحصيرونه د

باجور او د ملاکنډ د اتمانخېلو سره لگیدلې چې باجور طرف ته تر رود پورې دغه
 علاقه غزیدلې ده. او دغه شان د ملاکنډ هومر. یو خوا د تنګې منډا چارسدې نه دغه
 محکه شروع ده چې دغه پوله یې له محمدزو سره ده او د باجور د قزافي او دانشکول
 کلې پورې محکه او دغه شان د ملاکنډ د کوت اکري نه تر هریانکوته پورې. او دغه
 علاقې د اتمانخېلو په وړو خانکو ویشلي شوي.

بل خوا د اتمانخېلو خپله علاقه دا وس وخت د مردان سیمه کښې ده چې بهرې
 خانګه د اتمانخېلو پرې میشته ده. دغه علاقه دغه سیمه په سنگاوو، کوهي، برمول،
 میاه خان، پیدپل، تر خرکی یادیرې چې مکمل ور کښې اتمانخېل میشته دي دغه سیمه
 نه بهر تر لوند خوږه پورې میشته دي چې خټک ورسره هومر بشمول په لوند خوږ کښې
 استوګن دي.

بل خوا د دیو سیمه په اورکزی ضلعې کښې هومر ده چې خپله خاوره لرې او د اورکزو
 سره په خوا کښې ژوند کوي او خپله خاوره یې تڼ ننه ساتلې ده، او پولې د اورکزو
 سره لرې. دغه اصل ټاټوبو نه اتمانخېل قبائل خواره شوي چې نن وخت کښې په دیر
 کښې لوی علاقې لرې چې شمېر یې تر دیر حده پورې زیات دي اتمانخېل قبائل یو
 خوا د باجور د ترکاني قبیلې سره پوله لرې بل خوا د امبار طرف ته د مومند قبیلې
 سره پولې لرې او بل اړخ ته یوسفزو سره پولې لرې د مردان د سیمې اتمانخېل ګیر

چاپير پولې د خټکو او یوسفزو سره لري او په دیر په سیمه کښې اتمانخېل خپلې
علاقې نن وخت لري چې په دیر ځایونو کښې د یوسفزو سره گډ پراته دي

په کوز وطن بلوچستان کښې په ضلع لورالای کښې هوم میشته دي چې پولې د کاکړو
سره لري او څه اتمانخېل د کاکړو سره گډ پراته دي. د پښتنو به لوی کور افغانستان
کښې په ځای ځای په ولایتو کښې میشته دي او ورسره د پښتنو گڼ شمېر نورې
قبایلي ورسیدي نور اتمانخېل خاوره واره تلې چې سوابې، سوات، شانگلې، تراټکه او
بیاتر هیندوستانه خواره شوي.

کوم چې په لوی کور افغانستان کې اباد دي ځای په ځای اتمانخېل شتون لري په دغه اړه

محمد حیات خان په خپل کتاب حیات افغانی کې وایي چې

(دی قبیلې ځنی کورونه د کابل په شمال یعنی کوه دامن کې میشته دي ... ددوي یو ښاخ کوچیان دي چې دسرو په
مسم کې ننگرهار او په اوړی کې کابل ته راځي)

څه رنگه چې محمد حیات خان زکرفیو وکړو چې اتمانخېل د کابل په شمال کې استوګن دی خو دغه
یوزینی ندی بلکی اتمانخېل د افغانستان په ۱۸ ولایتونو کې ځای پر ځای استوګنه لري.

دو پيمه بر بڼه

۱۸۴۹.

د ۱۸۴۹ کال د اکتوبر په میاشت کې د اسسټنټ کمشنر لیفټیننټ ایچ بی لمسډن لخوا خبر ورکړ شو چې د بایزی د علاقې د اتمانخېلو کلیو په مثبتو توګه د ټیکس له ورکولو څخه انکار کړی. او مقامی کوم چې به د انگریز له خواه ټیکس راټولولو هغه ته یې خبرداری ورکړه اتمانخېلو چې دلته به ټیکس هغستلو له نه راځي. دغه خبر د انگریز کمشنر ته وشه چې اتمانخېلو د جنگ تیاری کې او له ټیکس ورکولو څخه یې انکار کړی. نه انگریز له دغه خطري لپاره زور راوستو چې اتمانخېلو وزوری او ټیکس هغستل ترې شروع کړی.

نه دغه وخت اتمانخېلو هوم خپل جنګی تیاری شروع کړو چې ګنېل یې چې دا انگریزان به ضرور له حملې لپاره راځي.

په دغه وخت کې د اتمانخېلو مشري ملکانو کوله چې اصف اتمانخېلو د خرګی کلی وون

ازاد خان اتمانخېل. قدرت شاه اتمانخېل. محمد علی اتمانخېل او غازی شاه اتمانخېل د برممول .
کلی. کرم اتمانخېل او جلاب اتمانخېل د میاه خان کلی. جلال اتمانخېل د سنکاوو کلی او محبوب شاه
اتمانخېل او طوطی اتمانخېل د پیپل کلی.
یاده دی وی چې خرکی میاه خان سنکاوو پیپل کوهی برممول د اتمانخېلو مشهور کلی دی چې نن سبا د
تحصیل کاتلگ مردان په حصه کې شمیر دی.

د ۱۸۴۹ کال د دسمبر په دریمه دغه انگریزی فوځ د لیفټیننټ کرنل چې برادشا سی
بی تر مشری لاندې له پینبور څخه حرکت وکړو چې اتمانخېل زیر کړی. بل خواه
اتمانخېل هوم خپل تیاری کړی د خپل وس مطابق چې د انگریز له فوځ مخنیوی
وکړی.

په ۱۱ دسمبر کو لیفټیننټ کرنل بریدشا د اتمانخېلو په کلی حملہ وکړه چې دغه حملہ
کې د پنجاب ۱۰۰ فوځیانو هوم حصه هغستی وه چې دغه انگریز فوځ مضبوط وی دغه
جنگ د اتمانخېلو په سنکاوو کلو شروع کړی. دغه سنکاوو کلی د اتمانخېلو ډیر په
سخت ځای باندې میشته وو. شو چې لیفټیننټ کرنل بریدشا د اتمانخېلو په کلی د
دواړو طرف نه او هوم له مخی طرفه حملہ وکړه چې اتمانخېلو ځوانانو له خپل طرف
نه ډیری حخی وکړی چې انگریز په شاه کړی خو د انگریز د فوځ توپونه په مدد له
وجی یې سنکاوو کلی وران کړی شه. د یو طرف نه یې انگریز فوځ ډیر سخت قېسم ډزی

کولی په اتمانځېلو چې هغه اړخ چې دغه کلې یې په درې طرفه گیر کړي وو. دغه کې انگریز فوځ له خوا یو دسته د خپل فوځ د چپ لاس او د بل خوا حفظت کوو.

په دغه کې انگریز ته سخت نقصان ورسیده له انگریز د فوځ څخه وژني وشوې او ډیر پکې زخمان هون شه. انگریز لیکې چې دغه اتمانځېل کرنل بریدپشا ډیر معمولي گنېلی وو خو پنځه ساعته هغوی د هغه ځای دفاع کړی وه.

په ۱۸۵۵ کې اتمانځېلو ځوانانو یو ځل بیا په انگریز فوځ باندې وړی وړې حملې شروع کړې چې په دغه وخت کې یې د انگریز له خوا چې کوم سامان تډلو راتلو هغه باندې اتمانځېل ځوانانو حملې شروع کړې بلکې د دغه سامان لوټ کول یې شروع کړه ځکه چې انگریز په دی وطن قابض شوی وو چې پښتنو ته دغه قبول نه وه.

په دغه بابله محمد حیات خان په خپل کتاب کې لیکي چې

مشریقي برخه کې بهمري ځانگي اولاد اسمعیل خپل داوت خپل او سه سمده میشته دي. د بهمري اتمانځېلو وسله والو کسانو شمیر د دوه زره تنو خوا او شاه کې دي. دوي ډیر لوټماران او جنگیالی دي خو د کال (۱۸۷۷) د جنورۍ په میاشت کې د انگریزانو د فوځ په زریعه او د پینځور کمشنر جان بیچر په تدبیر د هغوی قوت وځپل شو او وس دوی سره رعیت په ډول گوزاره کوي. دوی لومړۍ د غلا او لوټ ماری سره مینه لرله او هندوان به یې نیول او له هغوی به یې د خوشې

کولو په بدل کې پیسې اخستلې . د میاه خان سیمې اوسیدونکی ملک ازاد اتمانخېل چې د ... د ډلې مشر وو د کولی د لگیدو له کبله گوډ شوي دي . د کوهی سیمې ملک محمد علی اتمانخېل یو معتبر سپری دی .

څه رنگه چې محمد حیات خان زکر وکړو چې اتمانخېلو ځوانانو به له دغه ځای چې کوم هیندوان یا انگریزان تیریدل اتمانخېلو به یې د لوت کوشش کوو ځکه چې په دغه وخت کې انگریز په پښتون وطن راغلی وو او پښتون وطن یې د خپل لاس د لاندې راوستو کوشش کوو .

۱۸۵۱ .

ناوی دهندې د اتمانخېلو په علاقه کې دي . د باچور په محکه د مومندو په پوله د امبار علاقه کې چې د اتمانخېل قبیلې د بوت کور څانګه اباد دی . د هغوی نه مشرق طرف ته د ارنګ او برنګ اتمانخېل پراته دی . د دي قبیلې خلک د پنځکوري سیند (دریایې سوات) په جنوب غاړه د غره په لمنو کې په پرانګ غار ګنډیږی نری اوبه سپن خړی ناوی دهندې کوت ټوټی اګره مینه اریان کوت کې هم پراته دی . اتمانخېل ساده سوچه بهادر توریالی او جنگیالی پښتانه دی نران غازیان دی . د فرنګی د راتللو نه روستو که قبائلو د فرنګیانو سره د خپلې علاقې په پوله او برید جنگونه کول . اتمانخېلو په غزا پسې مزې پسې مزې کولی . د خپلې پولې او برید نه ډیر جدا د پیښور او مردان په علاقه کې د انگریزانو په فوځې کیمپونو حملې کولې . چنانچه هم دغه شان واقعاتو په وجه د ناوی ډنډ د غزا واقعه پېښه شوي وه . د دي

غزا د واقعاتو بیا نولونه نه وړاندي د هغه حملو بیا نول مناسب معلومېږي چه
اتمانخېلو غازیانو د مردان او پېښور په علاقې کړي وی

په گوجر کړي حمله د ۱۸۵۱ په اخر کې فرنگیانو د وادی پېښور او د ایسغزو د علاقې
د پیمائش او نقشه کې کار شروع کړي وو. د ملک خلق پري سخت ناراضه وو. او
مخالفت ته یې ملا تړلې وه. د دې گران کار دمه "مستیر جیمز" نومی یو فرنگی اخیستی
وه او د هغه د حفاظت دپاره د کائید پلټنی رسالدار فتح خان خټک مقرر شوې وو. جیمز
او فتح خان د پیمائش د کار دپاره سره د یو فوجی دستې د مردان ښار نه دوه میله شمال
طرف ته د گجر کړي په مقام دیره وو. چې د شپې په وخت کښي **مکرم خان اتمانخیل**
د ناوي دهند د دوه ۲۰۰ سوه په اسونو سورو سورو غازیانو سره پري حمله او کړه، دغه
وخت انگریز لیکې چې په ۷مه نېټه زمونږ فوځیانو د اسونو اوازونه واوریدل چې د
اسونو د خپلو اوازونه وو. دغه کې د اتمانخیلو د خوا اواز او کړی شه.

اواز اوشه چې شوک یې

جواب راغی چې ملگری

انگریز ته شک اوشه او رسالدار فتح خان خټک بیدار شه او له خپلې خمي څخه بهر
شه چغی یې کړي چې دښمن حمله کړی ده. او خپلې توری ټوپکې یې بهر کړی. دغه کې
مکرم خان اتمانخیل حمله دیره زوروره وکړه چې دیر فوځیان یې اوژل او شه پکې
زخمیان شه. دغه رنگه یې اسونه زناور هوم مړه او زخمیان شول

چيمز په دهغه شپه چرته بل خايی شپه وه. په دي موقع رسالدار فتح خان خټک ژوبل شو مگر مړ نه شو. بل طرف ته د گائيد پټنی څه سپاهيان مړه او څه ژوبل شول. او غازيان کامياب واپس خپل وطن اتمانخپل ته راغلل. سر جاج بنگ هوندي ليکی چي دا حمله د بهادر مکرمر خان په کمان کښي شوي وه چې انگریز له خواه مکرمر خان په جنگيالی او توريالی جنگجو یاد کړی شه. سر جارج مخکښي ليکی چي مکرمر خان (اتمانخپل) د سرحد په بهادرانو کښي ډير زيات بهادر يعنې زړور او وتلې شوي انسان وو.

۱۸۵۲.

په کال ۱۸۵۲ کې اتمانخپلو د هشتنگر کې او د دوی د غرونو جنوب ته په مایره کې په پرله پسې د انگریز په زد بریدونه سره لوی مصیبتونه انگریز ته رامینځته کړل. د ابازی چارسدی قعله چې په کال ۱۸۵۲ کې جوړه شوي وه له انگریز له خواه چې د اتمانخپلو او د مومندو د لښکرو مخرنیوي وکړي. او په کال ۱۸۵۲ کې یې اجون خان ته پنا ورکړه چې د تنگی خان وو. دا مشر یو نر ځوان وو چې له انگریز په زد یې کرکه لرله او د تنکې کلي کې اوسېدو.

اجون خان به خپلې مخکې بغیر کړلی پرینودل چې دغه انگریز ته خواخه نه وه ځکه چې انگریز به هغه وخت به د خلکو نه د فصل دي کیدلو څه حصه هغسته که چري دغه فصل به خراب کړي شه. نو اولته به د انگریز له خواه د هغه سرې نه جرمانه

هغسټې کيپرډله. اصل کې اجون خان انګريز ته زور ورکولو چې څه له ستار واک لاندې ژوند نه کووم. دغه تسلسل هوم د اجون خان د انګريز سره په تيرو څه وجهه له کبله راغلي وو.

مخکې اجون خان د اتمانځپلو وطن ته لاړو چې او البته يې پينا و غسټله او اجون خان د انګريز له خوا انتظار کوو دغه وخت کې يې ځان سره يې نور هوم د انګريز له خوا تېنټيدلي کسان د اتمانځپلو په وطن کې ځان سره ځای کړل.

په کال ۱۸۵۲ د اپريل د مياشتې په ۲۰مه شپه اجون خان د انګريز په زد د ۲۰۰ آسونو له اتمانځپلو ډلې سره د چارسدې په لوی کلي بريد وکړو چې د هشنغر مرکزي دفتر وو. دغه ډله د لمن اتمانځپل څخه راغلي وه. چې نن ورته پړانک غار اتمانځپل وايي. په دغه بريد کې يو تحصېلدار اوژلې شه. او دغه حال يې د دغه تحصېلدار د طرفدارو سره هوم وکړو چې د تحصېل نور اهلکار او فوځ هرڅومره چې وو هغه يې مړه کړل او دغه ځایې د انګريز له خوا يې ډير سرکاري مال هوم تالا کړل. چې انګريز ليکلي چې لوت يې کړه. مخکې له انګريز له خوا وليکې چې دي. لښکر په ابازي هم دغه وخت قبضه وکړه خو له څه وخت واپس اتمانځپلو وطن ته لاړل.

چنانچه د اتمانځپلو قبيلې د دي قسم حملو او غزاگانو د لاسه چې فرنکی تنک شه. دغه نه پس چې کله انګريز يره محسوس کړه په کال ۱۸۵۲ کې په ۲۸مه اپريل انګريز

له خوا د اتمانځپلو خلاف د جگړې علان وکړو چې له پېښور څخه انگریز فوځونه .
راروانیدل پیل کړه .

دغه فوځي دسته له انگریز له خوا (سر کولن کیمپبیل) په مشرۍ کې کوله چا چې په
ابازی کې پړاو واچوو او د پټې کمشنر ایچ آر جیمز د فوځ سره وو. اول واری یې په
ناوی دهندې حمله وکړه. د دی مقام تعریف دا وو چې په ټولو قبائلو کې چې په هر
خومره مقاماتو د فرنگي فوځونو حملې کړیدی. په هغې کې ناوی دهندې ډیر مستحکم
او مضبوط مقام وو. مخکې د دغه کلي نه ډیره پښه او مضبوطه قعله تاو وا چې دغه
قعله د کلي څلور طرف ته وه. په دغه قعله ورغتل ډیر زیات گران کار وون چې مخکې
انگریز د دغه قعله په نيزدی فصله کې پړاو واچوو چې دغه کې لا جنگ شروع شوي
نه وو. او انگریز فوځ له سامان ارسدا چلیدو او اتمانځپلو سره په خبرو اترو کې د
وخت اړولو کوشش کیدلی شه په دغه کې انگریز فوځ قعله ته ډیر زیات نيزدی شه
چې چې اتمانځپلو ځوانانو او انگریزانو یو بل لیدلو بلکې اوازونه یې د یو بل هوم
اوریدلی شه. دغه په منځ کې سمدستي د اتمانځپلو د ځوانانو د قعله نه پرې راوتل او
د تکبیر چغه یې کړه. انگریز مخکې بیانی چې دغه حمله اصل کې ده فوځ په خیمو وه
چې سمدستي پرې راغله او وایې چې د دغه اتمانځپلو ځوانانو سره زمونږ په مقابل
کې اصلحه ډیره کمه نه وه. دغه کې انگریز پهره دارو سمدستي د حملې خبر فوځ ته
ورکړو. دغه کې انگریز فوځ سامان سمبالول کې وخت لږیدو. چې دغه وخت انگریز
اسرار جی این هارډنک ډیره بهادری وکړه خپل فوځ یې څه نه څه بچ کړو. جنگ اوشه

. مگر انگریزانو چې په کوم سوچ راغلي وو چې مونږ به قعله ورانه کړو هغه پوره نه شه او ارمان يې هوم دغه رنگه پاتې شه. نو هر کله چې انگریز فوځ پوهه شه چې د دوی داسې وهل او له هغه ځای نه مخکې د دروازی د مقام په لاره تلل او مخکې د کوت مینه توتی اکره نومی غرنیزه درو تنگو سختو او خطرناکو ځایونو ته دننه ورتلل او له هغه ځایې د لاس لاندې راوستل گران کار دی. نو انگریز مخ په قبله وکړه او د هسنغر ډیر مشهور کلی تنگي په مقام خپل پړاو ونيوو. خو دغه په نتیجه کې د انگریز له خوا یو جمعدار او څلور نور زخمیان شول.

آخر افغانی صېب لیکې چې .

هر کله چه د فرنگیانو فوج په تنگي باندي کېږي او لگاوه.. نو اتمانزېلو په مشهور مرکزې کلی پړانگ غار د حمله کولو اراده اوکړه.. دا کله د غار د اتمانزېلو په قبلدیزه حصه کښې په داسې برید دې بعنه د اتمانزېلو د غرونو په جنوبی لمنو کښې د هسنغر علاقه ته سپلمه او د اتمانزېلو د امبار اتمانزېلو او د پندپالې مهمندو ته نزدې دې.. د دې ځای د وهدونه د فرنگي غرض په اواره او د غره په لمنو کښې آبادو اتمانزېلو طاقت ختم کول وو.. په

پړانگ غار چه فرنگي کومه حمله کړې وه

تنگي ته د انگریزانو برېښې فوج د وړاندي

نه راغلي وو.. پنځه زره فوج د نور راجمع کړ. د دوی

په مقابله کښې د اتمانزېلو ښکېالی وو.. ورسره د

هغوی په امداد کښې د روانی (راونړی) قوم خلیق وو

او ڇه ڏ سڀد اڪبر بادشاه صاحب ڏ لڻيڪر غاز پان وو. او ڏ پيرانگ غاز له هم اتمانخپلو ڏ
امداد ڏپاره

راغلي وو دغه ٽول په شمار باندي دري زر ۳۰۰۰ وو

په مئي ۱۸۵۲ کڻي انگريزانو ڏ کرنل سرڪولن کيمپيل المعروف په لارڊ ڪلائڊ په ڪمان کڻي .
حمله اوکړه .. ڏ فرنگي فوځ ڏ گنڊپيري او بازي ڪلڻي نو مے ڪلو په منع کڻي په مڀره باندي ڏ
تنگي ڪلڻي نه شمال طرف ته حمله اوکړه له هغه ځايي پري اتمانخپلو ځوانانو حمله وکړه چي څو
مشهور ڪلڻي پيرانگ غاز ڏ چپاؤ اوکړه له هغه ځايي پري اتمانخپلو ځوانانو حمله وکړه چي څو
ورځي پر له پسې جنگ اوښه چي په دغه کي انگريز ڏ توپونو ڏزي په اتمانخپلو شروع کړي
وي. ڏ پيرانگ غاز په جگړه کي انگريز ته هوم کره نقصان وشه. چي ٽوٽل پکي ۱۸ کسان مړه او
زخميان شه.

مخکي انگريز وايي چي ڏ پيرانگ غاز اتمانخپلو علاقه ڏيره سخته وه چي لوږ لوږ
غرونه وو.

ڏ فرنگي فوځ په کلي ورغ وړان ڏ کړ .. نور ڏ غره درو ته ڏ ټوټلو تاب ڏ نه لږدو ..
واپس شه. دغه لڻيڪر کي ڏ ٽوٽي اتمانخپل هوم مدد کړي وو ڏ اجون خان او هغه ڏ
پلار حميد خان.

انگريز په ابازي نومي کلي ورغلل ڏاڪلي ڏ درپائے پنجگوره په غاره ڏ مهمند اوڏ
اومانخپل برپد او ڏ هشنغر په بره سر دي .. دلته ڏ قلا جوړه کړه . چه ڏ
اومانخپلو او مهمندو ڏ حملونه ڏ هشنغر ڏ علاقه حفاظت اوکړل شي لکه چه
مخکڻي ورته اشاره شو مے ده کڻي ده (رواني) قبيلے خلق په دغه ورځو کڻي په

گندپہری کلی باندے پراتہ وو.. دَ فرنگی فوُحُ چہ دَ پِرانگ غار دَ جنگ نہ راوگر
 خُپد پہ گندپہری خُ حملہ اوکپہ اوکلے خُ وراں کپلہ .. او دئے قام مشران خُ
 اونپول لپے ورخے پس دَ رووانی قبیلے مشران راغلل .. معافی خُ اوغو بننتہ درخوست
 خُ منظور نہ شہ .. البتہ کرنل مہکسن چہ پہ دغہ ورخو کے کئیے دَ پپہنور کمشنر وو
 ہغہ ترپنہ پوہ اقرار نامہ وغستہ .. چہ دَ انگرہزانو او قبائلو دَ دغہ اقرار نامے
 مطابق دَ رووانی قبیلے خلقو کپے دَ گندپہری نہ اوچتے شوے او دَ جلالہ (صلح
 مردان) پہ مہرہ خُ دپہرہ اونپولہ ... جلالہ تہ درانی قوم اتہا گندپہری نہ راغلے وے

پہ دوپ کئیے پوہ کورہنی دَ پپہرانو خاندان وہ چہ دَ

حضرت اخوند محمد قنداہاری کاکر دَ خوئی محمد صالح المعروف پہ پپہ صالح اولاد
 دے .. دَ پپہ صالح زبارت پہ طورو مردان کئیے .. دَ کورہنی دَ رووانی قوم ستانہ دار
 دی او پہ دی غزا کئیے دَ پپہرانو دَ دے کورہنی مشرانو بنہ مردانہ بہادرپ کپے
 وو.. دَ رووانی قوم سرہ پوہ بلہ کورہنی چہ گندپہری نہ جلالہ تہ پہ کپہ راغلے وہ ہغہ دَ
 اخوند زادگانو کورہنی وہ چہ حضرت مہان صاحب محمد عمر دَ خیمکنو دَ مشہور مرپد
 اخوند صوفی عبد رحمان دَ دوہ خُامنو اخوند زادہ محمد صدیق او اخوند محمد رفیق
 اولاد دے .. دَ اخوند زادگانو پہ دے کورہنی کئیے اخوند فقہر شاہ دَ ناوی دھنپ او
 پپرانگ غار پہ غزا کئیے شامل وو.. او بہا چہ انگرہزانو گندپہری کے وراں کپے .. نو
 .. دَ رووانی قام دَ غازبانو سرہ جلالہ تہ راغلپ وو

کله چې پړانک غار یا لمن اتمانخېل کلي وران کړي شه اجون خان لالپوی ته جلال اباد ته کابل ته لاړو. او واپس اتمانخېلو ته په کال ۱۷۵۷ کې راغو چې یو ځل بیا یې د اتمانخېلو د وطن نه د برید پیل کولی اراده ولرله.

.۱۸۶۶

په کال ۱۸۴۹ کې چې د کرنل برادشاو په مشرۍ کې د مردان په اتمانخېلو کوم فوځي اپریشن شوي وو او اتمانخېلو پکې مبارزې کړې وې. او په کال ۱۹۵۵ کې یې پرې ۲۰۰ روپۍ جرمانه لږولې وه او کلي یې وران کړي شوي وو. دغه ځای به اتمانخېلو د انگریزانو او هیندوانو سامان لوټ کوو. خو دغه اتمانخېل واپس خپل کلي په هغه زور ځایونو اباد کړي وو.

د کال ۱۸۴۳ د انگریز سره د امبیله په جگړه کې د اتمانخېلو ځوانان د انگریز په زد بونیږ ته تلملي وو کوم کلي چې د اتمانخېلو په مردان سیمه کې د ملاکنډ په سنگ پراته دي. هغه کلي چې میاه خان سنگاوو پیپل برمول خرکی دي. دغه کې میچر جیمز

اوایل چې دوی اتمانخېلو باندې سخت کاوایې وکړې چې په امپېله په جنگ کې یې ولې زموږ په زد ودریدلې .

په مارچ ۱۸۶۲ کې یې پرې ۲۵۰۰ جرمانه ولېوله خو انگریز وایې چې دغه ملکان د یو بل څخه لرې لرې ولاړ وو چې داسې معلومیده چې دوی په خپل منځ کې څه تېسل لري . خو وجه دغه جرمانه وه . مخکې انگریز وایې چې دغه جرمانه دغه کې جرمانه د ملکانو څخه ادا شوه .

چې کله واپس وطن ته لاړه دغه مشران د دوی په منځ کې اختلاف پیدا شه . دغه کې څه ملکان خپل ځایونه بدل کړه چې باز گل ملک کوهی ته لاړو او سمیت ملک د کوهی نه برمول کلی ته په کډه شه . همدغه اختلاف بیا د پیدېل کلي او میاه خان تر منځ وځپېدله او له یوه لوري څخه بل لوري ته د کورینو منتقلې وشوه . او په دې توگه د کوهی او پیدېل دوه کلي په میدان په مځکه پراته وو چې منځمخ ورته د برمول میاه خان او سنگاو وو .

د جولای ۱۸۶۲ کې کې اسستیت کمشنر له انگریز خوا اطلاع وشوه چې دغه یو طرف ته دوه کلي او بل طرف ته درې کلي په خپل منځ کې دښمنی راوانه ده .

په ۲۱ اگست د کوهي او برممول په منځ کې جنگ اوشه چې له دواړه غاړې اتمانزخېلو
څخه وژنې وشوي او څه پکې زخمیان شه. دغه جنگ څه وخته پوری بار بار وشه چې
په خپل منځ کې په امن پاتې نه شه.

په کال ۱۸۶۵ کې په دوی جرمانه ولېږدله او څه ملکات یې ونیولي شه. خو دغه نه پس
انگریز خپل فوځ تیار کړو چې د سنگاو او برممول کلي تباها کړي.

د کال ۱۸۶۶ په ۷ مه جنوری د پېنډیور څخه د انگریز فوځیان راوتلل مردان ته او بله
فوځې دسته له پینډی څخه راوتله او بله د ایبت آباد څخه چې په نوښار کې د
بریگیډنر جنرال ډنسفارډ او د پولیټیکل افسر کرنل بیچلر په مشرۍ کې جمع شه.
دغه فوځ په بله ورځ مردان طرف ته راغي.

په ۱۹ مه نېټه دغه فوځ میاه خان طرف ته لاړو چې نیم فوځ یې پریخودو چې دغه کلي
وران کړي باقی فوځ یې د سنگاوو په لوري بوتلو چې سنگاوو کلي یې هوم وړان کړو
دغه کې دغه کلي وسوځولی شه. دغه کلي پلې د خان په وړاندې تباها شه.

یوازي د اتمانزخېلو د مشران چې د شیرخانه او زومندی په دېیره وو چې زمونږ کلي
به وسوزلی شې. په بله ورځ فوځ له میان خان څخه لاړو چې باراون راخکې شوې وو.

خو دغه کلي وړان نه کړي شه په دغه کلي باندي د دوه کالو لپاره جرمانه ولږيدله.

برمول کلي تبا شه. ديولونه يې په هاتيانو ونږيدل

په ۲۲ مه نېټه کمشنر د پلمی له خانانو سره سپټلمنت وکړو

.۱۸۷۸

د کال ۱۸۷۶ د دسمبر ۹مه نېټه د سوات په زهري کينال باندي ۱۰۰ تعداد کې اتمانخپل
خوانان راغله د ميياں روکندين په مشري کې او حمله يې وکړه چې هغه له کبله دغه
حمله کې له انگریز له خوا وژني وشوې او له کيمپ هغه خایه وړان کړي شه او له هغه
خایه اتمانخپل خوانانو مال هومر په خپل لاس کې وغستلو. او له هغه خای اتمانخپل
واپس خپل وطن ته راوختل غرو ته. دغه د اتمانخپلو ټولنه د امبار او پړانگ غار د
بوټ کور خانکې سره تعلق لرلو.

د کال ۱۸۷۸ کې له انگریز حکومت له خوا غوښتنه وشو چې دغه د سپری کلي باندې فوځی کار وایي وکړي. سپری هغه کلي کوم کې چې میاں روکندين اوسیدو. او حکم وکړي شه چې دغه سپری ونيولی شي. دغه کلي د انگریز د واک لاندې د غلاقي سره په سنگ وو. دغه فوځی کار وایي داسې پلان شوه چې خبر چاته هوم ونشي. چې فوځ په پټه لار شي او خپل کار وکړي.

په کال ۱۸۷۸ فروری په ۱۴ مه نېټه یو فوځی دسته چې له کارفس افق کاندې له څخه وه. د مردان د سیمې نه دغه دسته راوانه شوه چې په اسونو سوارا وو چې هر انگریز فوځی سره د ۶۰ کارتوس مرمی وو. د دغه انگریز ټولني مشري کيپټن ويگرام بيټي کوله چې ورسره کيپټن کاواگناری هوم وو چې پولیټيکل کمشنر پېنښور وو.

په هغه لار یې نیولې وه کومه لار چې د ابازی او د تنکې خاص غټ سړک دی. چې په لکه فصله تنکې کلي ته نیږدې شه. په شمالي طرف یې د غرونه واوریدل او د سوات کینال له کرنيې څخه تیرودو ورسته ۲ میلې لرې د ابازی څخه او هلته بنکته شول اسونه یې د شپيته کسانو په واک کې پاتې کړو چې ابازی قعله ته یې بوزی. باقی فوځ پیدل راوان شه. له هغه ورسته د په یو تنگه لار انگریز فوځ کوټل سپری ته ورسیدل. دغه ځای څلور سحت راورسیدل. دغه وخت سپو غپل شروع کړه چې مونږ وگڼل چې د سهر انظار وکړو. خو د معلوماتو څخه پولیټيکل افسر اویل چې میاه رکندين به په جومات کې وي یا به د کور په برج کې به وي دا ځایې د کلي منع وو.

سهر چې رڼا ولېږدیده انگریز حملہ وکړه او فوځیان د کلې په جومات ورغلل او جومات یې په خپل قبضه کې راوستو. دغه کې د میاه رکندین کور برج ته ورغلل چې هغه کې هیڅ څوک نه وو. دغه کې انگریز ته خبر وشه چې میاه رکندین د جومات په شا په یو کور کې پنا هڅستې هغه ځای فوځ وپس شه چې خلکو ته یې اوایل چې اصلحه توپکې مونږ ته حواله کړې گڼی د چتونو به درته وسيزو. دغه وخت جگړه وینځته له انگریز او د اتمانخېلو. په دغه کې د فوځ له خوا یو کس د میاه رکندین وراره اویشو او بل یې زخمې کړو په کور. او دغه کې د فوځ له خوا میاه رکندین ته اویله شو چې وصله گزار کړه. لگ سحت پس بل یو سړي په دغه کې له فوځ له خوا ویشتلې شه چې میاه رکندین شهید کړي شه ځکه چې انگریز ډیر په چال رنووتې وو یو خوا دغه کلې واله نا خبره وو بل د انگریز طاقت زیات وو چې هغه له کبله په کور کې ورته څو کسان اویشلې شه. دغه کې د پاسه غر نه ځوانانو په انگریز فوځ ډزي شروع کړې او فوځپان یې نشانه کړل دغه ننګیالو ځوانانو د مشرق په وچت غره پوزیشن اغستی وو. چې سخت جنگ او شه. انگریز وایې چې دغه ځوانان نه شه خلک اویشتو شه. له انگریز له خوا هوم اویشتې شه چې زیاتره پکې زخمان شو.

دغه کې فوځ واپس ابازی قعله ته لاړه

له هغه وریسه په اتمانخېلو د انگریز له خوا ۱۰۰۰ زر روپی جرمانه ولگیده

دغه کې د اتمانخېلو ځانگې زیرکو او پخی کلو انکار وکړو او جرگه هوم ماته شوه

.۱۸۸۲

په کال ۱۸۸۲ کې د سپرې کلې ځوانانو په یوریا ځل بیا برید کړي وو چې مال لوت کړې شوي وو. او له هغه پس په دوی په دسمبر په میاشت کې له انگریز له خواه جرمانه ولېږیده چې دغه جرمانه ۳۰۰ روپی وه ،

.۱۸۹۵

ه کال ۱۸۹۵ مه نېټه کې چې انگریز د دیر په لورې چترال تمللو. اتمانخېل د انگریز خلاف مبارزه کړې وه چې اتمانخېلو نه غوښتل چې انگریز بره چترال ته لاړ شي. دغه کې اتمانخېل وو چې زیاتره پکې د اتمانخېلو شمولی شانکه وه. مخکې انگریز وایې چې اتمانخېلو د تالاش دیر نه تر سډو دیر پورې زمونږ په فوځ او په فوځې سامان ډزې کړې وې. او خاص کر د دغه کال د اپریل په میاشت په ۱۳ مه او ۱۴ نېټه باندي

انگریز لیکې چې په اپریل ۱۱مه نېټه مونږ د شگو کس په لار حرکت کوو چې دغه ورځ مونږ ته سخت پریشانی شوی وه په تمللو کې. وایې چې مخکې مونږ شگو کس نه سډو او خونگی طرف ته تلو له سیند له پوره غاړه کوم خواه چې ظلم نومی ځای دی د هغه ځای

اتمانخېلو ځوانانو دزی په مونږ وکړې چې مونږ یې بی ځایه کړو. مخکې وایې چې لیدپتنت کاکریل دغه ورځ د پل لاپاره ځای کتلو چې فوځ ته اسانتیا شې چې له دغه کبله ځمونږ کار پوره نه شه.

په ۱۳ او ۱۴ نېټه په شپه اتمانخېلو په انگریز برید وکړو چې ډیر زیان یې ورته ورسو او اتمانخېلو ډیر په ننگ او غیرت باندې د انگریز خلاف جنگ اوکه. چې له انگریز له خوا ۲ فوځیان افسران او ۳ عام فوځیان اوژلی شه. چې دغه فوځیان کې لیدپتنت کرنل بیټي هوم شامل وو. د انگریز د فوځ ۲۱ فوځیان زخمیان شه. دغه کې د اتمانخېلو ځوانانو څخه هوم شهیدان شوي وو چې ډیر پکې زخمیان شوي وو.

۱۸۹۷.

په کال ۱۸۹۷ کې اتمانخېلو د انگریز د ملاکنډ په پوست حمله ورسوي وو. چې زیاتره پکې ډیر انک غاریا لهن اتمانخېلو او شموزی اتمانخېلو وو. ډیر اتمانخېلو د مومندو سره هوم میلاو شوي وو د هدا مولا په مشرۍ کې چې په شنکرگر کې حمله کړې وه. او د شبقدر په جنگ کې یې پو حصه هغستې وه. دغه وخت شموزی اتمانخېلو هوم د ملاکنډ چکدری په حملو کې حصه هغستې وه او پس کې اتمانخېلو کوشش وکړو چې د پانجکوری د سیند پل ونیسې او د انگریز د باجوړ په تللو یې سخت مخالفت لرلو. خو په دغه کې د انگریز فوځ د جنرال میکلیجان په مشرۍ کې چې یو بریګیډ فوځ

وو په دغه پل باندي ورسيدو. دغه نه پس جنرال بينډن بلډي گوسم کلي ته راغې چې اتمانخپل دغه وخت جرگه وکړه چې مونږ به په امن اوسېږو. خو دغه جرگه کې له انگرېز له خوا واصله و غښتلی شوه چې څه لگې ټوپکې ورکړې شوي خو زياتو اتمانخپلو واصله ورنکړه. خو دغه کې جنرال سر بينډن بلډي د باجوړ په تلو بوخت وو چې خپل تملل يې جارې وساتل. دغه نه پس ۱۰۰ شمېر کې شمولي اتمانخپلو د مامونډو سره شامل شه چې په جنرال جافريز په کيمپ حمله وکړې. دغه کې د بوت کور يا بوت خپل اتمانخپل هوم چې په دغه وخت کې د انگرېز له طرفه څه خاص جگړه ونه شوه. دغه کې سامان د مانډل اتمانخپلو د مرخني څخه هغستې شوي وو چې دغه کلي واله د سوات په جگړه کې هوم شامل وو.

په ۲۷ جولای باندي اتمانخپلو او سواتيانو سره په گډه د کوتل په فوځي کيمپ حمله ور شوې وو چې او انگرېز وايي چې سړي په سوات سيند اوږي او له نور لښکر سره يو کيږي. مخکې انگرېز ليکي چې په دغه ورځ جنگ پوره ورځ راوان وو چې مونږ ته مشوره راکړې شوه چې دغه کيمپ پريخودلی شي کوم خواه چې د انگرېز د فوځ ۳۱ پنجاب ايډينټري پرته وه. ځکه چې دغه د ملاکنډ د کوتل پوست لپاره ضروري وه چې په شمالي پوست باندي د لښکر له خوا غټې حملې شروع وي او دغه کيمپ کې فوځيان محفوظ نه وو چې ځان يې د لښکر څخه بچ پاتې کړي وو. دغه وخت کې د مردان د سيمې نه نور فوځ راورسيده. او لښکر کې اتمانخپل نور هوم په لوی تعداد کې شامل مري شه. مخکې ليکي چې دغه مسلسل حملې د د لښکر له خوا د اگست ۲ مه نېټه

پوری ورسیدله. په دغه جگړه کې د اتمانزخېلو ملک میورو اتمانزخېل شهید کړي شه چې له اتمانزخېلو له خواه یې مشري کوله په دغه حملو کې. مخکې لیکې چې په دغه جگړه کې د عمره خان رور زین الله هوم موجود وو چې پس کې د هغه اس په زخمې حالات کې موندلی شوې وو. په لښکر کې شهbaz خان د هشنغر اتمانزو سره د ۱۲۰ ځوانانو شامل شوي وو. مخکې انگریز وایې چې په لښکر کې زیات ځوانان د اتمانزخېلو د کوهي میاه خان سنگاوو کلو نه هوم شامل شوي وو. مخکې انگریز ریپورت کوي چې په دغه مسلسل حملو کې زمونږ فوځیان ډیر سخت سترې شوي وو. د لښکر له خواه ځکه چې دغه د پښتنو ځوانانو لښکر په ډیر جزبه او په ډیر حمت سره چنکیدل د انگریز په زد. په دغه جنگ کې د اتمانزخېلو د اتمانزخېلو د اصېلو نه واخله تر شموزو پورې په پوره ډول اتمانزخېلو شرکت کړې وو چې د خوا او شانور پښتانه قبیلو پکې هوم په یو لښکر کې چنکیدلې وو چې دغه کې د سواتی ادینزی د تلاش خلک باجوړی د میدان او جندول خلک دوشخېل. چې دغه جگړه کې د پښتنو لښکر له خوه په چگدره باندي ۵۰۰ سوا خوا او شاه شهیدان شوي وو. بل خواه وایې چې په چگدرې په غزا کې ۳۰۰۰ شهیدان د پښتنو د لښکر له خواه شوي وو.

. د ډیر لیوی هوم څه ملیشه په لښکر کې شامله شوې وه

په ۲۹ جولای انگریز د چکدری نه ریپورٹ کوي چې میاه گل لښکر کې شامل شوي چې دغه لښکر کې منکی مولا اتمانخېل بونیروال دی او وایې چې په دي وخت کې زمونږ خلاف اتناخېل رنیزی دوشخېل او خه پکې سواتي هوم شامل دی.

په ۲ مه اگست په نېټه انگریز ډین ریپورٹ کوي چې په چکدره او ملاکنډ کې چې کوم لښکر دی هغه کې اتمانخېل باجوړی سواتي رنیزی او دشخېل شامل دی چې په ملاکنډ باندي د لښکر تعداد شل زره دی او په چکدره کې اته زره دي. مخکې انگریز وایې چې په دغه چکدرې په جگره کې د ډیر لیوی هوم حصه هغسټې وه خو د دوی جمعدار زمونږ له پاره وژلې شوی دی په دغه جگره کې.

اخر افغانې صېب خه داسې لیکې چې په کښې هر کله چه په ټولو قبائیلی علاقه باندي انگریزانو فوځونه ورواچول. جنگ ئې تود کړ. په ملاکنډ یې هم حمله اوکړه. سزتور فقیر غزاله راغ. د اتمان خیلو نمر ختیزه علاقه د ملاکنډ ایجنسی د سمر رنړی زئ او سوات رنړی زئ سره په پوله پرته ده نو په اتمان خیلو کښې هم حرکت پیدا شه. د ملاکنډ په جنگ کښې یې د سوات. ډیر. باجوړ. مهمند د غازیانو سره پوره امداد اوکړ. ځوانمرو یې ښکاره کړه بهادری ئې اوکړه. کفار ئې اووهل د دغه جوم په بنا د په اخر کښې د کرنل ریډ په کمان کښې په اتمان خیلو باندي انگریزانو فوځونه حمله اوکړه دا حمله په دوه غاړې وه. یوه حصه فوځد سوات سپند په غاړه په قلنگی دره باندي راواوخت اکره. ټوټی. کوټ. مینه طرف ته راتوا شه. او بله حصه لښکر د درگي

نه په آورۀ کښېد اتمان خپلو د غرونو نه په جنوبي لمنو کښې په ناوۀ ډنډې. سپرې. بوچه. او پړانگ غار حمله او کړه. د ناوۀ ډنډ قلاچه به کښې نه وه وهله شوې هغه ئې په دۀ جنگ کښې ورانه کړه. ځکه چه زیات غازیان هلته په اکره او توتی کښې په جنگ کښې کیر وو. د پړانگ غار اوسپرې ابادی ورانۀ شولۀ

مخکې انگریز وایې چې دغه وخت د مرخنی په پېښه کې اتمان خپل په امن وو چې فوځ په باجوړ کې لا میشته شوې وو. دغه وخت د جنرال جیفریز جنرال جافرین په مشرۍ کې اراده وکړه چې په انزگرۍ دغه فوځ اتمان خپلو ته نوتلو خو فوځ له په باقی باجوړ کې ضرورت وو چې هغه له کبله دغه د اتمان خپلو خلاف جنگ پاتې شه. خو انگریز له خواۀ اتمان خپلو ته دا وړاندیز پیدش کړي شه چې تاسو ټول تسلیم شی.

په نومبر ۲۲ نېټه ابازی ته ولیبرلې شه د لیپټنټ کرنل مونتینارو په مشرۍ کې چې د پړانگ غار د اتمان خپلو سره معامله وکړي. په ۲۳ مه نېټه د کرنل ریډ په مشرۍ کې نور فوځ هریان کوټ ملاکنډ ته ولیبرل شه چې د بر توتی لاندې دغه علاقه پرته ده. بله ورځ د انگریز فوځ کوټ د اتمان خپلو کلي ته ورسیدل چې دغه ځای د کوټ اگری بر توتی او د خانوړی د اتمان خپلو د ملاکانو سره یې جرگه وکړه.

په دغه جرگه کې څه غوښتنې وشوې له انگریز له خوا په دې کې اتمانزېلو ۲۰۰ ټوپکه انگریز ته حواله کول هوم شامل وي. دغه نه پس انزړگی ته لاره چې په غره په سر اتمانزېل وو خو دغه وخت له جرگې کې کبله هیڅ قسم تاسدم ونه شه. دغه کې په اکره کې د اتمانزېلو څخه وصله غونډه شوه چې کوم په جرگه کې ده وصلې خبره شوي وه.

په دسمبر ۱ مه کې انگریز فوځ برتوتی ته لارو او له هغه ځای واپس کوټ ته راغلو. په خانوری کې گجر خان انکار کړی وو د وصلې له ورکولو څخه نو له هغه کور فوځیانو وران کړو.

په دسمبر ۲ مه نېټه فوځ له هغه ځای واپس په هریان کوټ او هیرو شاه باندې خکته لارل. او کوم جرگه شرط چې وو هغه کامیاب شه.

په دسمبر ۲۷ مه نېټه د پړانگ غار اتمانزېلو جرگه جوړه شوا په گنډیږې کلي کې چې هغه جرگه کې په اتمانزېلو ۲۰۰۰ روپی جرمانه او څه اصله انگریز فوځ ته حواله کول وو.

په دسمبر ۲ مه نېټه د پړانگ غار یا لمن اتمانزېلو باقې شرطونه ته تیار شه خو د وصله ورکولو څخه یې انکار وکړو. خو دغه کې په هغه اتمانزېلو چرمانه ولېږدله کومو چې فرنگې فوځ ته سخت نقصان رسولی وو

کال ۱۹۰۸ او اتمانخېل

د کال ۱۹۰۸ کې حالات داسې جوړ شوه چې پښتنو د خپلواکۍ په غرض خپلې هلې ځلې کولې چې انگریز د دې خلکو له زورولو لپاره وخت په وخت بهانه غوڅتله چې دا خلک وځپي. دغه رنگه د کال ۱۹۰۸ قیصه ده چې په شاه یې ډیر اوامیل وو. دغه وخت د مومندو سره په کډه د اتمانخېلو هلې ځلې شوې دي او د انگریز په خلاف یې میړنې خولي دي.

په ۱۹۰۶ کې د امبار اتمانخېلو او د مومندو حلیمزو او ترکزو د روحیې له مخې بې باوري لا پسې زیاته شوه. چې په کال ۱۹۰۶ په شبقدر کې د بریدونو لپړۍ پیل شوه، په دغه کې د کوچه خپل بانډی د محاصیل په مشرۍ کې وو د امبار اتمانخېل د میرباز اتمانخېل او د حکیم په مشرۍ کې وو.

اتمانخېلو د گومبتي ملک میرباز خان چې د ۱۹۰۸ کال په جگړه کې تپې شوی او وروسته یې د انگریز له خواه

دغه بریدونه اول واری په جوگینښی ۲۱ مارچ کې وشه چې دغه کې مومند وو. دویم ډیر غټ برید په ۹ اپریل په تنگی ابازی کې وکړې شه چې پکې له انگریز له خواه کور وران شوی وو.

په کال ۱۹۰۴ کې تنگی د ابازی سره نږدې برید وکړې شه چې له انگریز له خواه څلور سړی پکې اوژلی شه او یو کانټیبل پکې زخمی شه. او د دغه لښکر له خواه د ۳۰۰۰۰ روپو مالیت سامان لوټ کړی شه. چې په دغه برید کې د امبار اتمانخپل او کوچاخپل خپل باینزی مومند وو.

د دې بریدونو بریالیتوب د شکرګر او د هغه په ګاونډ کې د هندوانو په منځ کې یو څه ویره رامینځته کړه او د دوی تر مینځ داسې اوازې راپورته شوې چې د پولې هغه غاړې یو لښکر راټولېږي.

انگریز مخکې وایې چې مومند له خواه د څه کولو توقو ځمونږ نه وه لښکر خپلو کورونو ته لاړو خو په ۳ مارچ ۱۹۰۷ کې په شنکرګر په کلی برید وکړې شه. د مومندو په منځ کې د دی خبر سره د لښکر ځواک زیات شه. دوه سکوارډن ۲۱مه کیولري ته اړږ وکړې شه چې له نوښار څخه د مومندو سرحد ته ولاړ شي. دوی د لښکر له ویشلو څخه

خو ورځې مخکې د مارچ په څلورمه شېبقدر ته ورسیدل خو د دوی له رسیدو لږ وروسته داسې ښکاریده چې بحران له منځه تللی وو.

مخکې انگریز وایې چې په حقیقت کې ستونزه په هیڅ ډول نه وه ختمه شوي. اکسر برخه د لښکر خپلو کورونو ته تللې وو خو په دې کې څه لښکر چې نه یې غوځتل چې واپس خپلو کلیو ته ستانه شي. دغه لښکر چې د محاصیل میرباز اتمانخېل او حاکیم په مشرۍ کې یوازې شوي وو. دې ډلې د سوات او کابل سیندونو تر منځ د ځمکې پر سر د داو با د بریدونو د پیل لپاره د وټکا کلو.

انگریز مخکې لیکي چې دوی په پرله پسې توګه درې ځلې شېبقدر ته خپلمه د هندوانو دوکانونه لوټ کړل. د انگریزانو د لاس لاندې له خاورې لومړی برید د مارچ په ۲۴ مارچ هغه مهال وشوه، د مروزی کلي چې شنکرګر په شمال ختیځ ته په شپږ کیلومترۍ پروت دي. دغه کلي باندې برید شوي وو چې دوه هندوان پکې ووژل شول او ډېر مالونه یې له ځانه سره یوړل.

یوه ورځ وروسته د میرزاده کلي چې له مروزي څخه دوه میله لیرې. هوم دغه رنګه پرې برید وکړی شه. خو په دغه لښکر د واپسی په لاره عسا خان او غلام خان د ډاګ حملې وکړه چې دغه عیسا خان او غلام خان همیشه د انگریز له خوا ملګری وو. دغه یوه

جگره چې لښکر په کې ډېر سخت و خپل شو. او دغه لښکر د دغه حملې له کبله اخوا شه. د مارچ په ۳۰مه کې لږ وخت وروسته، دې لښکر خپل دریم زوروره برید ترسره کړو. له شبقدر نه نهه کیلومتره سویل ختیځ ته په یوه کلي چلیکار کې د هندوانو دوکانونه لوټ شول او لښکری ډله د غنیمت په نیولو سره وپس شه.

مخکې لیکې چې په مجموعی ډول د شبقدر او ابازی د انکریزی فوځی پوست مضبوط کړي شه چې دغه فوځ په علاقه کې گشت لپاره ازاد وگرزی دغه یې په اپریل وکړه.

مخکې چې لښکر ته د فوځی خوا کونو د زیاتوالی علم وشه. د کوچا خپلو او د امبار اتمان خپلو چې ډېری لښکر یې په یوه وخت کې چمتو کړي وو. خپلو گاونډیانو ته یې د مرستې لپاره غږ وکړو چې د انکریز فوځ که د دوي سیمو ته ننوځي. محاصره د کوچا خپل مومند اول واری د میټی موسا خپل ته درخواست وکړو خو البته د غیرت خان اخر رسوخ زیات وو او دغه ملک د انکریز حکومت سره په ملکر تیا وو. نه د دغه وچې د ملاتړ ډېرې کمې ژمنې یې تر لاسه کړې. دغه وخت میرباز اتمان خپل همدې حال کې هڅه کوله چې په امبار اتمان خپلو او شاوخوا سیمو کې لښکر جوړ کړي او په غولام خان حمله وکړې کله چې دیو برید کوو په میرزاډیر کې او دغه برید نه پس غلام خان په دې په لښکر حمله ور شوې وو بلکې لاری یې ورته نیولی وه. خو په دې کې دوي لږه کامیابی ومنته. خو په دې مهال یې د افغان د ملیانو څخه مدد وغوښتو چې دا ځل یې کامیابی ترلاسه کړه. دوه نومونه چې مولا صوفی صاحب د بټیکوت او حضرت صاحب

د بوټخاک نو دغه وخت په ننګرهار کې د جهاد لپاره اوازونه اوچت شه. قبايلو سمدستي د خپلو معيارونو په لور روان شول او په شو ورځو کې د خلکو ډلي وو چې ډير پکې افغان خاصداران وو د افغان خاورې څخه بوهای ډاگ او کمايي ته راوتلي.

د اپرېل په دولسمه نېټه حضرت صاحب پخپله کوده خپل مومند ته ورسېد او د صوفي صاحب زوی د خپل پلار په نمائندگۍ حاضر شو. څوک ناروغه وو. دلته دوی د هزارناو مشهور شاګر سره د پام وړ ملګري سره يوځای شول پداسې حال کې چې محاصيل چې په وروستي برید کې د خپلې ونډې په بدل کې د کوډا خيل د جرمانې د ورکولو په حال کې و، يو ځل بيا زورتيا ونه وده او په تيزۍ سره د لښکر سره يوځای شول.

اپرېل په ۱۷ دغه غونډه دومره پراخه شوه چې سکوارډن کيوو يو کمان، او ۲ توپ او ۵۵۰ پيادل فوځ د ليدپټنټ کرنل فين لپاره وليږل شول او جنرال سر جيمز ويلکاک پخپله پېښور ته لاړ چې د نور ځواکونو بندوبست وکړي. د مچني قلعه د انګريز د ۵۰ په اسونو ناست فوځيانو او ۱۰۰ پياده فوځيانو له خوا ونيول شوه او د مټا او ابازي تر منځ په ګډې صدر کې پوست جوړ کړی شوه.

په همدې حال کې لښکر د انگرېزانو په لاس کې چې کومه خاورې وه په هغه لور حرکت پیل کړی وو او په ۱۷ مه د کندهار په دره کې وو. په اتلسمه نېټه اصلي لښکر په کمالي کې و او دلته حضرت صاحب په بله ورځ د غلام خان د کلی د وړاندولو اعلان وکړو.

د اپرېل په ۱۹ مه د دوی پرمختګ په دوو لارو د پر مخ روان و چې یوه ته یې د پندپالی دره کې د ډاګ له منځه وړل او بله یې د حضرت صاحب تر واک لاندې د پندپالی چې پخوا یې د ګوډ ملا شاکر محاصیل کوډا خپل مومند او میرباز اتمانخېل د ګاګ سوځول ترتیب کړی و. په ۱۹ مه دوی بیا د برجینا پاس ته لاړل چې چې دوی د شپه هغه خوا تیرا کړه.

غلام خان د لښکر په راتولیدو کې هڅه وکړه چې عیسی خپل او برهان خپل د خپل هدف لپاره وګټي خو دغو دوو قبیلو د دومره لویو ستونزو په مقابل کې له هغه سره مرسته ونه کړه. بیا یې خپل ورور ولېږل چې له انګریز فوځ څخه د مرستې غوښتنه وکړي، خو له هغه سره مرسته کول ناسم وګڼل شول او په همدې اساس یې د ځای د پېښو دوو پریکړه وکړه. هغه په حرکت کې له خپلې کورنۍ سره ابازي ته وتښتېدو. او البته هغه ته د خپلې کورنۍ د استوګنې لپاره د قعله یوه برخه وړاندیز شوې وه، مګر د ځای په اړه د یو څه اختلاف له امله هغه پریکړه وکړه چې نږدې په یوه کلی کې پاتې شي.

مخکې انگریز لیکې چې د همدې ورځې په ماښام د متیا په لویدیڅ کې زموږ د پولې باندي د پینډیالی د لښکر ډزي وشوې چې بیا خبر میلو شه چې په گږی صدر باندي د شپې حمله کیدونکې ده د لښکر له خوا. دغه وخت لیپټننټ کرنل فین د گږی صدر فوځ د اوتلو حکم وکړو چې تاسو د دغه پوست څخه راوځئ او متی پوست کې یوځای شی. خو دغه وخت تیاره شوه او دغه فوځیان لاه په لار وو چې ډزي پری وکړی شوي. دغه کې انگریز وایې چې مونږ ته نقصان وکړي شه.

د 1 مه رائل واریو یکشائر ریجمنټ له خوا یو فوځی اوژلی شه.

د 15 مه پنجاب له خوا یو فوځی زخمی کړی شه.

د 19 مه لانسیر له خوا یو فوځی زخمی کړی شه.

دغه انگریز فوځیان چې کله ورسیدل دغه وخت لښکر ځان نورو ځایونو ته ورسوو .

دغه له کبله سر جیمز ویکیکس فیصله وکړه چې ۲ توپونه او ۱۳۰۰ فوځیان د بریگیډیر جنرال اندرسن په مشرۍ کې د پښپور نه له شبقدر په طرف دغه فوځیان په شلم اپریل راروان شه. په دغه شپه باندي د متی په پوست باندي څه لږې ډزي وشولی له لښکر له طرفه. خو په ۲۱ اپریل د بادی یوریا ځل بیا د لښکر له خوا ډزي وکړې شوې

چې جنرال ويکاکک ارډر ورکړو خپل انکريز فوځيانو ته چې په توپ پرې ډزي وکړي
دغه چې دري ډزي وکړي شوي له هغه له کبله لښکر لږ وخت لپاره ځانونه محفوظ کړه

دغه وخت د حلیمزی مومند د جنرال ويلکاک سره جرگه وکړه او اوپل يې چې حضرت
صیب او د صوفي صیب زوي دا وخت په غلنی مومندو کې دي. او له دغه پس کې دغه
جینرال دغه مشوره ورکړه چې دغه خلک دې جرگې ته حاضر
شي.

لاره کې دا ملکان ميلاو شه د دغه لښکر سره چې په شهباز کور کې وو

په بيرته راستنيدو کې دوی د حضرت صاحب د غور خبر ورکړ چې هغه به حکومت ته
اعلان کړي. پدې کې باید داسې خبرې شاملې وي

د ملاکنډ نه د وتلو

د غلام خان تسليېمېدل

دغه فوځ لري کول

. خو دغه کامياب نه شه يو رنگه

دغه کې خبر هوم انکریز ته وشه چې میر صیب جان چې د کنړ وو هغه هوم لښکر سره شه په برجینه پاس کې. خو دغه کې جنرال ویکاک ته د شمله هیډکوارتر نه حکم وشه چې مومند خلاف فوځی کاوایې وکړه. په دغه شپه لښکر له خوا د ټیلو پون تار وشلولی شه او یو وړکې لښکر پرې ډزې وکړې خو انکریز ته پکې څه نقصان نه وو شوي. په بله ورځ لښکر په برید وکړې شه چې پکې د انکریز له خوا ۲ فوځیان اوژلی شه.

دغه نه پس مخکې لیکې چې په باجوړ کې هوم لښکر جوړیدل شروع شوي دي. دغه کې انکریز فیصله وکړه چې موند له د لښکر باندې برید کول پکار دي. دغه کې بریګیډیر جینرال انډرسن د ابازی له خوا وټاکلی شه چې برجینه پاس کوور کړي او بل طرف کرنل اونوین ته امر وکړي شه چې شهباز کور مومند طرف په خپل لاس کړي. په بله شپه بیا له لښکر د طرف نه برید وکړي شه چې د انکریز له خوا پکې یو فوځی اوژلی شه. په دغه وخت د انکریز له خوا په ټول مومندو کې بد حال شه ټول خلک وځپولي شه.

په دي جگړه کې د ټول مومند لښکر چې ۸۲۲۰ وو. چې دا جگړه په ټول مومند کې پیل شوي وه.

د اتمانخېلو د امبار سیمې له طرفه ۱۰۰۰ اتمانخېل لښکر وو.

پکې د ننګرهار وو. ۲۰۰۰ زر صافیان وو. او د کنړ لښکر ۳۰۰۰ وو. دغه سره ۳۰۰۰

دغه د انگریز خلاف جگړه راوانه وه په مومندو کې چې دغه جگړه په ټول موندو کې پورې شوه د صافو نه واخله تر اتمانزخېلو پورې جگړه خپره شوه. چې خلکو ډیر په میړنی سره جگړه وکړه خو له انگریز له خوا هوم کافی وزوریدل.

لکه اخر افغانې صېب لیکې چې

په . کښې د علاقه انبار اتمان خیل بنکته را پریوتل د پینبور په علاقه کښې ئې د فرنگي په (شوکو حملې شروع کړې. انگریزانو د کرنل آیس. ایچ. گاډ فرے پولیټیکل ایجنټ ملاکنډ په کمان کښې د غاړې په اتمان خیلو او پیرانگ غار حمله وکړه. ورپسې د اتمان خیلو ناکه بندي (ئې اوکړه .

د می د میاشت په ۲۰ مه نېټه نهقي د دوم غونډ په غونډ په رارسېدو سره جنرال اندرسن د شمال په لورې وخوځېدو او غونډیې د (عمرا) کلي د دویزو صافو او اتمانزخېلو د یوې ډلې د سختې مقابلې سره مخامخ شو کومورو چې د یوې غونډې په سر مورچه نیولې او مخې ته یې یوه ژوره نالی وه. غازیان چې د ښې لورې د اووه پنځوسم وسله وال کنډک ډ چې لورې د سکھانو د دري پنځوسم کنډک او په منځ کې د اتم نمبر غرنی توپچي قواوو تر حملې لاندې راغلې وون د خپل سنکر نه په شا شوو خو کله چې انگریز لښکرې بیرته کلي ته ستنې شوې نو په دوی ورپسې راستانه او سخته جگړه یې وکړه. انگریزان لښکرې اعتراف کوي چې که څه هم د دښمنانو

(غازيانو) نه دوه سوه تنه مړه شول خو دوی په ډېرې مړانې توريل په لاس خواه څه نوره جگړه کوله او کله به زمونږ قواوو ته سل گزه نږدې رانوتل. د شپې له خواه څه نوره جگړه هم وشوه خو کومه خاصه نتيجه يې ورنه کړه.

په ۲۴ مې کال ۱۹۰۵ باندي خبر ورکوي مومند فيلډ فورس له خواه انډين سټيټ سيکريټري ته چې د کارغه پوست نه. چې پرون فوځي بريکيد د لاري نه شاتو خپل ته په پروکې چرپ باندي منتقل شه. او مخکې وايې چې د امبار اتمانخپل ډير سخته مورچه نيولي وه چې کم از کم ۲۰۰۰ اتمانخپل وو چې د ناوکي خلک پکې هوم وو. وس هغيو دغه ځای نه منتشر کړې شه چې د اتمانخپلو خواه پکې تر پينځه پنځوست وژني شوي او وايې چې مونږ انگرېز فوځ ته هوم نقصان د وژنو په شکل کې شوي دي.

مخکې انگرېز وايې چې مونږ د سهار ۹ بجو د ۲۲مه پنجاب له خواه له ۲ توپونه سره زور ځای پرېښودو کو مېتي ته لاره او د ميرباز خان کور مو وران او ويچار کړو. او بيا ۱۰ بجو کې فوځ کوټه طرف لارو.

په ۱۲ بجو کې زمونږ فوځ د غټ نور ځايي فوځ سره ميلاو شه. بيا فوځ د دانش کول په غاړه د ملا کلي ته لارو.

د انگریز د رسمي اسنادو په وینا د می میاشتې په ۲۳ نېټه د آزاد سرحد د قبايلو يوې دوه زره کسيزې قوې د امبار د سيند نې لورې ته انگریزي قواوو په مقابل کې ټينګې مورچلې نيولې وې او د دوی د اووه پنځوسم وسله وال کنډک يو ویشتم او اتم نمبر غرنی توپچي قواوو سره يې جګړه وکړه.

د می د میاشتې په ۳۱ مه نېټه سره غزال هغه وخت پایې ته ورسیده کله چې د سر جيمز ويلکاک انگریزي لښکرې په شاتګ او ستنېدو ته مجبوره شوې. د انگریزي قواوو د روسنيو شلو ورځو تلفات په لاندې ډول بنودل شويدي:

انگریزي قواوې ۵۲ مړه ۲۲ زخمیان

هندي قواوې ۲۵ مړه ۱۷۲ زخمیان

اختر افهانی صېب ليکې چې

ورپسې په کال کښې د علاقه غاړه اتمان خپل ترخپل منځه ورانه راغله او په هغه کښې ئې د فرنګيانو علاقه تالا کړه. ورپسې په کال کښې د انبار اتمان خپلو او غاړه اتمان خپل راګوز شوه د هشنغره کلی اتمان زئ ئې تالا کړه حوصله ئې زیاته شوه تر پيښور پورې د پوليس شوکې به ئې تالا کولی. د اولنی جنگ عظیم ورځې ومی فرنګي په ځان وو. غږ ئې نه شه کول. اخر د پي په جرګو مرکو په کال کښې هیله اتمان خپل قلاړ شول. البته د غاړې اتمان خپل ئې درې زره روپي جرمانه کړل. په نوم جرمانه وه ادا نه شوه. په کال کښې د غاړې اتمان خپلو او د مشرقي

اتمان خیلو د علاقې سروے شروع شوه. اتمان خیل راپورته شول خو څه لوی جنگ ونه شه.

.۱۹۰۹

په کال ۱۹۰۹ کې اتمان خیلو د حکیم خان په مشرۍ چاسده کې برید وکړو چې هغه برید کې یې هیندوان هوم وختول. چې بیا هغه هندوان اتمان خیلو پرېخودل.

.۱۹۱۰

په کال ۱۹۱۰ جنوری ۳مه نېټه باندي د امبار اتمان خیلو د انگریز سره جرگه وکړه په پینبور کې چې مونږ اتمان خیل به د انگریز د لاس لاندې علاقو باندي بریدونه نه کوو. او دغه جرگه کې ورته دا هوم اویلي شو چې کو هیندو چې اصیل اتمان خیلو تختولی دي د انگریز د علاقې نه د هغی لپاره به ممکن کوشش کوو.

په مارچ کې بیا د اصیل اتمان خیلو له خوا هوم خوايش وکړي شه چې په امن باندي خبری اتری پکار دی. او دغه کې دویمه غټه جرگه د امبار اتمان خیلو په پینبور کې په ..مارچ ۳۰مه او شوا د انگریز چیف کمشنر سره.

.۱۹۱۵

په ۱۹۱۵ اګست په میاشت کې اتمانزخېلو او سلازو په ګډه د دیر پانجکوری په پل حمله وکړه چې د باجوړ له پاره یې خنډ جوړ کړو چې د کال د اخیره پوری په قوت کې پاتی شو.

.۱۹۳۰

کله چې د قصه خوانی د پښتنو د وچلو پېښه وشوه په ۲۳ اپریل ۱۹۳۰ کې په دغه په تسلی په می ۱۹۳۰ کې د پانجکوری په مقام اتمانزخېلو ډیر لوی تعداد سره مظاهری وکړی او د باجوړ اتمانزخېل د انگریز سره د تسلی لپاره راوتلل. دغه سره سره د اتمانزخېلو لښکر د غرونو نه کوز شو هشنغر کې د تنگی کلی ته ورسیدل خو دغلته په لښکر باندی د انگریز د رائل ائرپورٹ فورس په مدد د جازونو بمباریانی وشوی چې لښکر د مخکې راتلو نه په قلاړ کې. خو د اتمانزخېلو د ځوانانو لښکر د واپس راتلو پر ځای د جندی خوړ باندی مورچې جوړیکړی او دغه لښکر یې منتشر کړی. دغه لښکر په داسې حال کې منتشر شوی وو چې له انگریز له خواه پری په جازونو بمباریانی شروع شوی.

لکه انگریز لیکې چې د اتمانزخېلو د لښکر خبر راغی چې په سوات په سیند اتمانزخېل راغونډ شوی دي. چې مونږ پرې په می ۳۱ مه کې د سوات سیند په غاړه په بمباری د رائل ائر فورس له خوا وکړه. چې دغه لښکر په جندی خوړ کې خکاره شه په جون ۱ مه.

چې په ۲مه نېټه موندې پرې بمباري وکړه چې پر ۵ د اتمانخېلو په کلو هوم وشو. مخکې وايي چې موندې په جندی خوږ په لښکر باندې دشپې هوم بمباري وکړه. مخکې انگریز وايي چې موندې فصله وکړه چې د اتمانخېلو د کوم کلو نه لښکر راوچت شوي چې په هغه کلو باندې هوم بمباري وکړو. وايي چې موندې په ۱۷ او ۱۶ نېټه بمباري په برنگ اتمانخېل سیمه باندې وکړه. دغه وخت کې انگریزانو خپلی سیاسي حربي هوم استعمال کړی.

خو په جولای په میاشت کې فقیر صیب د علینگار یو ځل بیا د اتمانخېلو لښکر جمع کړو چې په دغه لښکر کې د اتمانخېلو ماندل شوموزی علیزی او اصیل و چې په سوات په سیند په جنوب کې دغه لښکر وو. وايي چې موندې د رائل انټرپورټ فورس د نظر د ساتلو لپاره لارو چې د هغه ځایه پرې اتمانخېل ځوانانو دزي وکړې. مخکې انگریز وايي چې موندې په ارنگ اتمانخېلو باندې په اپریل ۱۳ مه په کلو بمباري وکړې. په ۱۷ نېټه علیزو اتمانخېلو دباره سوات سیند باندې وغوښتل چې ماندل او شوموزي اتمانخېل له وس هوم په جنوب کې دې چې په ۱۷ نېټه یو ځل بیا بمباري وشو.

انگریز لیکي چې د ریسالپور د هوای دغر نه به موندې تلو یو ورځ به مو په اتمانخېلو بمباري کوله او بله ورځ به مو په وزیرستان کې په محسود کوله لکه وايي چې ۱۲ جولای په محسود بمباري. په ۱۳ او نېټه په اتمانخېلو. په ۱۳ نېټه د اتمانخېلو په لښکر او دغه شان په ۱۶ بیا په محسود قبیلې. او په ۱۷ نېټه بیا په اتمانخېلو.

لښکر د ۱۰۰۰ ځوانانو وو. دغه فقیر علینگار او اتمانخپل په جندی خوږ کې مورچه زن شو او د هغه ځای یې په انگریز فوځ باندې د وینو توپولو سلسله جاری وساتله دغه وخت سرکاری علاقې ته هوم ډیر نقصان ورسیدو اخیر کې انگریز فوځ د کرنل سکات په مشرۍ کې ډیر غټ فوځ له انگریز له خواه تیار کړو چې تنگی ته یې راولیکو چې په قبائلی لښکرو یې د توپونو کولی وړول شروع کړه دغه نه پس لښکر منتشر شو چې په دغه جنگ کې ډیر قبائلی لښکری ځوانان شهیدان شو او ډیر زخمیان شو خو قبائلو هوم دغه فوځ ته ډیر نقصان ورسولو .

ژمونډ مجاهدین نومې کتاب کې عبدالحلیم اثر افغانی لیکي چې په کال ۱۹۳۰ کښې دا سیاسي تحریریکونه اثر قبائلی علاقو باندې اوشه. نو د ارنگ برنگ اصیل نومې اتمان خیل او د انبار بوت کور نومې اتمان خیل په اکره او په پرانگ غار رابنکته شول او د هشنغر په برید په جندی خوږ پریوتل مورچه ئې اولکولی انگریزانو ورپسې سمدستې لښکر اوکړه. په اکره او په پرانگ غار باندې جنگ ډیره سخته مقابله اوشوه. د اکره په جنگ کښې د ملاکنډ پولیټیکل ایجنټ میجر جی. ډبلیو. تهامس کلور. ای. اے. اے. قتل شه. انگریزانو په اکره باندې د هوایي جهازونو کوله باری اوکړه. ورپسې د کوت میننه نه ئې سرک شروع کړ په توتی ئې اکره ته او ساوه قدم په قدم جنگ وو اصیل ځانگه له اتمان خیلو بڼه مړانه ښکاره کړه. چه اکره په جنگ او هلی شوه د پرانگ غار محاز هک کمزورې شه. د قبائلي غازیانو لښکر واپس شه. غازیان د جنگی قیدیانو په شکل د فرنگي په لاس پریوتل په اگست . کښې جرگه تر

مخه شوه. قید بیان ئې راپریودل. البته چې د غازیانو کومه وسله فرنگي له په لاس ورغلی وه هغه ئې غازیانو ته واپس نه کړه .

د اګره په غزا کښې یو نوي روحاني پښشواد علمینگار فقیر رابنکاره شوی وو. دیر شهرت ئې موندلو بډ. هغه په اګست . کښې د پړانګ غار په لار په پینبور د غزا کولو خیال لرلو لپکن د اتمان خیلو په الینگار په فقیر اعتبارنه وولار ئې ور نه کړه .

.۱۹۳۲.

په کال ۱۹۳۲ کې دیر د نواب او د اتمان خیلو او ورسره سلارزی جنګ وینختو چې د اتمان خیلو او سلارزو د لښکر مشرې علمینگار فقیر کوله. د ۱۱مه سپتمبر او په ۲۷مه په منځ کې دغه لښکر له خوا د چترال روډ له انګریز لپاره په خطر کې وو. مخکې وایې چې مونږ ته د شمولی اتمان خیلو له خوا دیر مزحمت مخې ته راغلی وو. چې د انګریز د بانډګی کیمپ ونړول شه. او په ۱۷مه نېټه په دغه لښکر په کلو مطلب د اتمان خیلو په علاقه د فوځی رائل ائر فورس له خواه بمباریانی وشوي .

.۱۹۳۴

په جولایې ۳۱ مه نېټه فقیر علینگار د ۲۰۰ سوا اتمانخېلو ځوانانو په مدد سوات سیند نه پوره غاړه په ملاکنډ علاقه راغله چې د مخ نیوې لپاره سوات لیوې ولیدلې شوه چې دغه کې له لښکر له خوا ځوانان زخمیان شولې له هغه له کبله دغه لښکر واپس اتمانخېلو ته راوړیدل. د دغه سوات لیوې له په مدد کې د انگریز له خوا ۲۲ مه گورخا رائپلز دسته راغله او د انگریز رائل ائیرپورٹ فورس راغې چې کتنه وکړي د دغه غلاقې. په دغه ورځ د انگریز د رائل ائیر فورس په فوځي جاز باندې د لوی اگری اتمانخېلو ډزي هوم وکړی چې په جواب کې د رائل ائیر فورس له خوا بهونه ورغورځیدل په اتمانخېلو کې .

په دغه کې انگریز اویل چې دباره لوی اگریه اتمانخېل په ملاکنډ علاقه کې شامل کول پکار دي. چې په دغه کې د کوت اتمانخېلو نه واخله تر اگری اتمانخېلو پوری سړک هوم شامل وو دغه سره دا فصله له انگریز له خوا وشوا چې په دغه علاقه یو فوځي پوست هوم جوړول پکار دي چې په اتمانخېلو نظر وساتلی شي. د اتمانخېلو لښکر یو ځل بیا د سوات په سیند راوغوتل چې برید یې د انگریز په زد وکړو. په فروری په میاشت کې چې فوځ په دقلنکی لپاره توجو مرکوز کوله. چې دغه کې رائل ائیر فورس د پاسنه کته کوله. او دغه فوځ د جازونو په مدد دغه پوست ته داخلیدو نو د لښکر له خوا مزحمت اوشه چې دواړه غاړې وژنی وشوی .

په کال ۱۹۳۲ اکتوبر ۹ مه نېټه کې اتمانزېږلو ځوانان د علمینگار فقیر په مشرۍ کې برید وکړو کله چې د چترال انگریز فوځ یو په وپسی کې وو. دغه ځوانان د پانجکوری په سیند راواغتیډل د باجوړ اتمانزېږلو نه خو نواب لیوې او د انگریز رائل ائر فورس په مدد دغه د اتمانزېږلو د ځوانانو لښکر واپس باجوړ ته وتمبولی شه. دغه کې د انگریز له خواه خواه توپونه ارتیرلری هوم استعمال شوا چې دغه له کبله اتمانزېږلو ځوانان کې شه ځوانان شهیدان هوم شه.

د کال ۱۹۳۲ کې په نومبر ۸ مه نېټه علمینگار فقیر له طرفه انگریز ته مشکلاتو کې کې راغلی وو ځکه چې د دیر د نواب په قعله چې کومی حملی کړی وی هغه یو رنگه ناکامی شوې وی چې دغه وجه یې کیدلی شوه. خو یو ځل بیا د الینگار فقیر غوښتل چې کیسکنی او دره کې حملی وکړي او دغه لپاره یې د شمولی اتمانزېږلو جرگه راوغښتله خو دا واری اتنازېږلو اماده نشو نو هغه ځی علمینگار فقیر د سالارزو وطن ته لاړو چې بیا پشت ته لاړو.

.۱۹۳۵

انگریز لیکچې چې په کال ۱۹۳۵ کې فقیر علینگار د اتمانخېلو ځوانانو سره یو ځل بیا لښکر تیار کړو چې په اگری اتمانخېلو کې چې کوم فوځی سرک جوړیږي د فوځی پوست لپاره چې هغه پوست ورانه کړي او دغه سرک نه دغه انگریز فوځیان په قلاړ کې. په دغه موقه د نوبار نه د انگریز فوځی دسته راغله چې دغه لښکر منع کړي وایې چې دغه فوځی دسته د اتمانخېلو له طرفه ډیر ځیان ورسیدو او ډیر په مشکله دغه فوځی دسته ورسیده. چې په اپریل ۱۱مه نېټه د انگریز پولیتیکل ایجنټ مسټر ډبلیو ایچ بیسټ له اتمانخېلو له خوا اوژلی شوا. دغه کې له انگریز له خوا فوځیان او لیوی هوم اوږلی شوا چې زیاتره پکې زخمیان شه. پس کې دغه سرک په جون په میاشت کې د انگریز له مکمل شه خو قبائلو اتمانخېلو ډیر مزمت خودلې وو چې دغه کې ډیر زیان رسیدلې وو انگریز ته چې خپله انگریز وایې چې مونږ په دغه دوران کې ډیر د نقصان سره مخامخ شوي وو.

په ۵ اپریل ۱۹۳۵ کې د قبائلی لښکرو په مدد ډیری حملې په انگریز فوځ کولی او کامیابی حملې وې. او له انگریز له خوا بار بار دهمکیانی ورکیدلی خو فقیر علینگار د دغه دهمکیانو هیڅ قسم پروه نه کوله له دغه وچې فقیر علینگار د اتمانخېلو لوی اگری علاقې کې پناه و غستله. له انگریز له خوا د سوات لیوی د علینگار فقیر پر زد راو لیگلله خو د قبائلی لښکر په راتلو سوات لیوی واپس په تیخته شه. په فروری میاشت ۱۹۳۵ کې د انگریز د فوځ نوشهره بریگیډ یې جگړې لپاره ولیږلو. دغه علاقه ډیره سخته وه دمره سخته وه چې اسونه ورته خیدول هوم گران وو. د ۲ میاشتو لپاره انگریزی فوځ

په خواه شاه و اغوتیدو خو علاقه سخته وه او ډیره گرانه ورته هوم وه. ۵ اپریل باندي لښکر د انگریز فوځ سره په ډیره جزبه جنگ وکړو. دغه جنک د قعله هری خواه او شاه کې وشه. چې دغه دفاع د انگریز د فوځ رائفل کمپنی کوله او گورخه پلټن کوله. د ډول په غځولو لښکر د اسلام دره غونډا طرف ته مخکې شه. بیا په دري خصو کې دغه ویشلی شویو د مشرق بل مغرب او ۳ دسته هوم دغلته ودریدل چې څه رنگه تواره خوره شوه لښکر د انگریز د فوځ په څوکی ورغله او هیڅ قصم پروا یې ونکړه چې چازونه بمباری کویل او یا دښمن په مشین گن ډزی کوی خو جنوبي طرف نه د قعله دروازی ته راورسیدل ځنی ځوانانو پکې د انگریز فوځ نه مشین گنی او ټوپکی هوم په زوره واغستلی. دغه کې پلاټون کمانډر صوبیدار هوم وژلی شه. او ډیر فوځیان یې هوم اوژل او زخمیان یې کړه. دغه کې خبر بریکید کمانډر ته وشه چې حرکت کې راغی چې په ټوپ خانو یې ډزی شروع کړی په لښکر و دغه کې صحر شه چې په وار وار به قبائلو حملی کولی او واپس به غرونو طرف ته تلل.

انگریزانو له دغه وخت کمک له نور فوځ راغی چې بار بار یې په فقیر علینکار حملی وکړی خو فوځ ته څه کمیابی میلاو نه شوه. بیا فقیر علینکار د شموزو اتمانخپلو جرگه راوغوخته. ډیر وخته پوری د علینکار فقیر د انگریزانو د تنک کولو کوشش وکړو. ارتهر سونسن په خوله چې انگریزانو تسلیم کړه چې د لوی اکری مهم هغه منظر چې وو که ډیر نه وو خو په منځ کې ډیر خوفناک وو څه رنگه چې په امبیله جنک کې سرنیول چمپبر لین او ملاکنډ کې چې جنرل باندین بلدی دغه خوفناک منظر لیدلی وو

فقير د عليگار .

په ۵ اپريل ۱۹۳۵ كې د قباڼلي لښكرو په مدد ډيري حملې په انكريز فوځ كولي او كاميابي حملې وې. او له انكريز له خواه بار بار دهمكياڼي وركيدلي خو فقير عليگار د دغه دهمكياڼو هيڅ قسم پروه نه كوله له دغه وچي فقير علينگار د اتمانخېلو لوي اگري علاقې كې پناهه وغستله. له انكريز له خواه د سوات ليوې د علينگار فقير پر زد راو ليگله خو د قباڼلي لښكر په راتلو سوات ليوې واپس په تيخته شه. په فروري مياشت ۱۹۳۵ كې د انكريز د فوځ نوشهره بريكيږي چې جگړې لپاره وليږلو. دغه علاقه ډيره سخته وه دمره سخته وه چې اسونه ورته خيجول هوم گران وو. د ۲ مياشتو لپاره انكريزي فوځ په خواه شاه واغوتيدو خو علاقه سخته وه او ډيره گرانه ورته هوم وه. ۵ اپريل باندي لښكر د انكريز فوځ سره په ډيره جزبه جنگ وكړو. دغه جنگ د قعله هري خواه او شاه كې وشه. چې دغه دفاع د انكريز د فوځ رائفل كمپني كوله او گورخه پلټن كوله. د ډول په غځولو لښكر د اسلام دره غونډا طرف ته مخكې شه. بيا په دري خصو كې دغه ويشلي شويو د مشرق بل مغرب او ۳ دسته هوم دغلته ودريدل چې څه رنگه تواره خوره شوه لښكر د انكريز د فوځ په څوكي ورغله او هيڅ قسم پروا يې ونكړه چې چازونه بمباري كوي او يا دشمن په مشين گن ډزي كوي خو جنوبي طرف نه د قعله دروازي ته راورسيدل ځني ځوانانو پكې د انكريز فوځ نه مشين گني او ټوپكي هوم په زوره واغستلي. دغه كې پلاټون كمانډر صوبيدار هوم وژلي شه. او ډير فوځيان يې هوم اوژل او زخميان يې كړه. دغه كې خبر بريكيږي كمانډر ته وشه چې حركت كې راغې چې په ټوپ خانوون يې ډزي شروع كړې په لښكرو دغه كې صحر شه چې په وار وار به قباڼلو . حملې كولي او واپس به غرونو طرف ته تلل .

انکریزانو له دغه وخت کمک له نور فوځ راغی چې بار بار یې په فقیر علینکار حملی وکړی خو فوځ ته څه کمیاڼی میلاو نه شوه. بیا فقیر علینکار د شپوزو اتمانخپلو جرگه راوغوختله. ډیر وخته پوری د علینکار فقیر د انکریزانو د تنک کولو کوشش وکړو. ارتهر سونسن په خوله چې انکریزانو تسلیم کړه چې د لوی اکری مهم هغه منظر چې وو که ډیر نه وو خو په منځ کې ډیر خوفناک وو څه رنگه چې په امبیله جنک کې سرنیول چمپبر لین او ملاکنډ کې چې جنرل باندین بلډ دغه خوفناک منظر لیدلی وو

حوالي

1. journal of the Royal Central Asian Society-Vol XIX- By The Royal Central Asian Society 1932 page 29-30-31
2. The Bombay Chronicle 8 Nov 1934
3. India in 1932-33 publish in 1934-page 5
4. India in 1934-35 printed by Simla 1937 Page 85-86-88-109-110-
5. Frontier and overseas expeditions from India Vol-1 - Government Monotype Press 1907- pages 412
6. An Official account of the Chitral expedition 1895 By W R Robertson- Calcutta: 1898 office of the superintendent of government printing India. page- 65-66-
7. A COLLECTION OF TREATIES ENGAGEMENTS AND SANADS RELATING TO INDIA NEIGHBOURING COUNTRIES by Aitchison C.U.-Vol 11- MITTAL PUBLICATIONS DELHI - Reprinted in India 1983
8. The Bombay Chronicle 28 June 1933-Publication date 1933-06-29
9. The Cyclopedia of India and of eastern and southern Asia third edition
10. Hayat Afghani, Muhammad Hayat khan
11. Record of the expeditions undertaken against the north west frontier tribes. compiled from the military and political dispatches lieu colonel McGregor's gazetteer by lieutenant colonel W.H. Paget Calcutta office superintendent of government printing 1874. pages 167-169-189-190-191
12. Lumsden of the guides by sir peter stark lumsden G.R. Elsmie. page 110-111-112
13. Frontier and overseas expeditions from India Vol-1 - Government Monotype press 1907- pages 405 to 410
14. Frontier and Overseas expeditions from India. Vol 1. Supplement A. 1908 operations against the Mohmand's. pages 8 to 18 - 55
15. Accounts and papers. 65 volumes. session 29 January 1908 to December 1908. (pages 132-134-135-148- 150-151-
16. Accounts and papers 57 volume- 12- Military Operations in the north west frontier progress and condition session 8 February 1898 -12 august 1898. pages. 1-2-7-42-61-67-72-78-79-93
17. Frontier and overseas expeditions from India Vol-1 - Government Monotype press 1907- pages 399-400-401-402-403-404-405-406-412

18. N.W.F.P Gazetteers. Peshawar District-Vol A-1931.Printed at the Civil and military gazette ltd by E.G. Tilt manager 1934- page 78-79
19. A COLLECTION OF TREATIES. ENGAGEMENTS AND SANADS.RELATING TO INDIA AND NEIGHBOURING COUNTRIES. Complied by C.U. AITCHISON B.C.S. VOL-11 -XI. Calcutta Superintendent government printing India 1909 -Pages 17-18-19
20. The Bombay Chronicle 25 November 1934
21. Summary of the principal events and measures of the viceroyalty of the earl of Minto volume 1- by government monotype press Simla 1910- page 8-12-66-77-
22. Reference (د غاڙي ميرزمان خان ونڊه - عبدالرحمان زماني - ص ۱۳۹ - ۴۶ - ۱۴۰)
23. Reference محمد شفيع صابر- تاريخ صوبه سرحد- پاڻه ۶۶۶

**Get more e-books from www.ketabton.com
Ketabton.com: The Digital Library**